

Stichting De Rijckere-orgel 1776

p/a Jan van Hoofkwartier 74
4333 EB MIDDELBURG
www.derijckereorgel.nl
info@derijckereorgel.nl

NIEUWSBRIEF #03

10 december 2021

Beste belangstellende,

Inmiddels bestaat Stichting De Rijckere-orgel 1776 bijna twee jaar. Het afgelopen halfjaar hebben we bepaald niet stil gezeten en is er ook achter de schermen veel gebeurd. Groot nieuws is dat Rog r van Dijk nu als adviseur bij ons project betrokken is. We zijn daar erg blij mee, hij stelt zich in dit nummer aan u voor. Verder is een drietal orgelmakers uitgenodigd een plan van aanpak te overleggen en een prijsopgave te doen. We verwachten u hierover op korte termijn meer te kunnen melden.

In de afgelopen augustusmaand verzorgden Gerard, André en ondergetekende ieder een benefietconcert en als afsluiting vond de Frescobaldi-masterclass o.l.v. Francesco Cera plaats. Het concert van laatstgenoemde op orgel en klavecimbel was voor alle aanwezigen een onvergetelijke ervaring.

Op zaterdag 9 oktober hadden we ons jaarlijkse uitstapje, dit keer naar Museum Vleeshuis | Klank van de Stad te Antwerpen. Nog vers in het geheugen ligt ons succesvolle Sweelinck-weekend dat van 5 tot en met 7 november plaatsvond op diverse locaties in Middelburg. Vermeldenswaardig is ook het feit dat er inmiddels een zestal registers is geadopteerd!

Heeft u interesse ons te steunen met dit unieke orgel-project? Bekijk dan onze website www.derijckereorgel.nl voor meer informatie.

Veel leesplezier met deze derde nieuwsbrief!

Bram de Wolf,
secretaris

In deze nieuwsbrief:

1. Terugblik masterclass over Frescobaldi	2
2. Verslag jaarlijkse excursie Museum Vleeshuis	4
3. Impressies Sweelinck Weekend	6
4. Kennismaking met Rog�r van Dijk	10
5. Spuurwerk in het Zeeuws Archief	11
6. Status van het project en de fondsenwerving	18
7. De Rijckere-wijn	19
8. Komende activiteiten	20

1. Terugblik masterclass over Frescobaldi

Door: Tine Hendrickx

Tine Hendrickx blikt in deze bijdrage terug op de masterclass met Francesco Cera over de orgel- en klavecimbelmuziek van Girolamo Frescobaldi in de St. Augustinuskerk te Middelburg op 27 augustus 2021.

“Een warm aanbevolen recept voor fijnproevers met als ingrediënten:

- prachtige instrumenten (ik bespeelde het Duyschot-orgel)*
- een mooi uitgewerkt ‘receptenboek’: een bundeling van de te behandelen werken voorafgegaan door theoretische aanwijzingen bij de uitvoeringspraktijk*
- een boeiend groepje medestudenten, internationaal gekleurd*
- een warm en open klimaat met respect voor ieders talenten*
- een zeer goede organisatie*
- de mogelijkheid om enkele dagen voordien reeds het orgel te ontdekken.*

We maakten er een fijn weekendje van in het mooie Middelburg. Vrijdagavond werd het startschot gegeven door Francesco Cera zelf (orgel en klavecimbel). We waren erg onder de indruk, zo mooi. In deze moeilijke tijden is het bijzonder fijn om op deze manier meegenomen te worden in een muzikaal verhaal.

Zaterdag: de masterclass. Een dag om niet te vergeten: motiverend én uitdagend. Francesco Cera slaagt erin om les te geven op ieders niveau maar ook zo dat het interessant is voor de andere deelnemers. Hij geeft niet enkel tips naar registratie, techniek, muzikale uitvoeringspraktijk, maar ook over de energie waarmee je speelt en hoe je deze kan overdragen aan de luisteraar. Een master in de letterlijke zin van het woord.

Wat onthoud ik zeker?

- het belang van het spelen vanuit de manuscripten of kwalitatieve uitgaves (met dank dat deze info mee opgenomen is in de syllabus)
- de poëzie, maar ook de speelsheid of het lyrische karakter in de muziek van Frescobaldi
- zijn suggesties in verband met de uitvoeringspraktijk: hoe syncopen uitvoeren, oog voor de imitaties, welke mogelijkheden er zijn met versieringen.

Mijn wens voor de organisatoren: een succesvol 2022 zowel met het inrichten van de activiteiten (masterclasses en concerten) als met het verwezenlijken van de grote droom: het culturele erfgoed van de Vlaamse orgelbouwfamilie De Rijckere te ontsluiten voor een breed publiek! Mijn hoop: een herhaling van dit soort initiatieven. Ik kijk alvast uit naar een volgende editie."

2. Verslag jaarlijkse excursie naar Museum Vleeshuis, Antwerpen

Door: Nico Jan Valk

Voor de donateurs organiseerde het bestuur een bezoek aan het Museum Vleeshuis | Klank van de Stad te Antwerpen. Antwerpen is door de eeuwen heen altijd een stad van schilders geweest, maar ook een stad van vermaarde instrumentenbouwers, waaronder de klavierbouwers-dynastie Ruckers.

Het was een zonnige zaterdag op 9 oktober waarop we in de loop van de ochtend werden ontvangen in de prachtige hal van het museum. Zoals in het mooie boek “Antwerpen klavecimbelstad” door Korneel Bernolet wordt verwoord: “Je stapt in een ruimte met een soort heilige, magische sfeer, waar zoveel geschiedenis en meesterschap je omringen dat je je slechts nederig kan voelen”. Dat gevoel had ik inderdaad ook bij het zien van de historische klavecimbels, virginalen, een huispijorgel (bouwer: De Backer) en een Pleyel-vleugel.

Een selectie van deze instrumenten werd uit hun museale slaap gewekt door André die overtuigend demonstreerde wat deze oude instrumenten, maar ook enkele hele mooie kopieën daarvan, aan klanken voortbrengen: Een bijzonder instrument in de collectie van het museum is een zogenaamd “Moeder en kind”-virginaal, met 2 klavieren, een 8-voets klavier, zoals een muselaar of virginaal normaal heeft, dat een intieme en wat omfloerste klank heeft, maar ook een 4-voets klavier met een heldere klank, gelijkend op een klein klokkenspel. André speelde daarop enkele mooie werken van Sweelinck. Een ander hoogtepunt, wat mij betreft, was het tot leven brengen van het historische vlaggenschip van het museum, een in 1747 door Joannes Daniel Dulcken vervaardigd klavecimbel. Het is een prachtig instrument met schitterende, maar toch sobere rococomotieven. Op dit instrument speelde André een “Ground” van Purcell en muziek van Bach, Couperin, Forqueray en Royer. Wat een levendige en doorleefde klank heeft deze Grande Dame toch! Het was ook genieten bij het horen van de orgelpijpen van het kabinetorgel van orgelbouwer Ludovicus De Backer uit Middelburg, gebouwd in de jaren rond 1750. Het staat op een podium, want als het (staande) bespeeld wordt door de organist moet iemand daarnaast op het podium zittend de blaasbalg aansturen, en dat is ook een handeling die met gevoel moet worden verricht om te voorkomen dat de klanken gaan zweven.

Na de muziek volgde een interessante uitleg over de collectie van de directeur van het museum, Timothy de Paepe. Zo stonden we even stil bij het in 1887 door de Antwerpse schilder Louis Van Engelen geschilderde doek “Zondagmiddag op Sint-Anneke”. Dit bijzondere schilderij is sinds kort bij het Museum Vleeshuis in bruikleen. Vanaf het zonovergoten terras van café-restaurant Belvédère, dat was gesitueerd in de directe nabijheid van het huidige toegangsgebouw van de St. Anna-tunnel op de Linkeroever, hebben we een prachtig zicht op de skyline van het toenmalige Antwerpen. Ook het markante Vleeshuis is duidelijk waarneembaar. We zien een groep bevriende kunstenaars die samenkomt onder het genot van het rijkelijk vloeiende bier en de door een blinde gitarist vertolkte muziek. De componist en muziekpedagoog Peter Benoit, die ook de eerste directeur was van de toenmalige Antwerpse Vlaamse Muziekschool en het Koninklijk Vlaams Conservatorium, is door Van Engelen heel herkenbaar afgebeeld als één van de aanwezigen. De in de directe omgeving van dit doek opgestelde “Peter Benoit-piano” van Pleyel, Wolff & Cie (1884) maakt sinds 1967 deel uit van de collectie van het Vleeshuis en is in de periode 2019-2021 door Yannick Wijnants (Atelier Herkenrode) met veel liefde en vakmanschap gerestaureerd. Dankzij deze restauratie konden we opnieuw kennismaken met de oorspronkelijke klankwereld van dit bijzondere instrument dat kort door Gerard werd bespeeld.

Vervolgens kregen we een prachtige rondleiding door overige ruimtes van het museum, zoals de gereconstrueerde werkkamer van de vermaarde Antwerpse volkszanger Wannes van de Velde en de bovenverdiepingen van het Vleeshuis. Uitleg over de bouwconstructie, de noodzaak van spoedige en grondige restauratie en een magnifiek uitzicht over de binnenstad vanuit enkele kleine zolderramen van dit imposante pand. Bij het afscheid kregen we het eerder genoemde boek “Antwerpen klavecimbelstad” cadeau, met mooie verhalen, beschrijvingen en foto’s over en van de klavecimbels in het museum.

Na een gezellig moment van koffie en appeltaart op een zonnig terras bezochten we, na een wandeling die onder andere langs de op dat moment helaas voor publiek niet toegankelijke Sint-Carolus Borromeuskerk voerde, de eveneens monumentale Sint-Pauluskerk aan de Veemarkt, een voormalige kloosterkerk van de Dominicanen uit de 17^e eeuw. Een prachtige gotische kerk met een enorme verzameling aan schilderijen van de Antwerpse meesters Rubens, Van Dijck en Jordaens aan de wanden. Wat kun je daar heerlijk ronddwalen en de barokke kunstwerken bewonderen. Een feest van licht en rust middenin de drukke binnenstad. Na dit bezoek was de excursie van de stichting De Rijkere-orgel officieel ten einde en namen we afscheid van elkaar om vervolgens weer huiswaarts te gaan.

Een prachtige dag, met dank aan de enthousiaste oprichters van de Stichting De Rijkere-orgel.

3. Impressies Sweelinck-weekend

Het zal geen muzikliefhebber ontgaan zijn dat 2021 Sweelinck-jaar is. Hieronder volgt een terugblik van diverse musici, deelnemers en bezoekers van het Sweelinck-weekend dat we samen met de Koninklijke Vereniging van Organisten en Kerkmusici (KVOK), afdeling Zeeland, van 5 tot en met 7 november 2021 in Middelburg organiseerden.

SWEELINCK 400 JAAR 1621-2021

René Troost, deelnemer masterclass door
Léon Berben over de orgelmuziek van
Sweelinck

“Met veel genoeg was ik deelgenoot van de masterclass rond de orgelmuziek van Jan Pieterszoon Sweelinck. Sweelinck-expert León Berben heeft ons in één middag ontzettend veel geleerd. Ondanks het educatieve karakter was het een ontspannende middag en heerste er een gemoedelijke sfeer. Bij alle deelnemers straalde de passie ervan af! Op deze masterclass heb ik veel handreikingen gekregen die zeer van pas komen in de liturgische praktijk”.

Léon Berben, docent masterclass en concertgever

“Allereerst mijn compliment voor de moed zo’n Sweelinck-weekeinde te organiseren en dan ook nog zo goed gedaan!”

Ik was ook als toehoorder aanwezig bij het openingsconcert waar onder andere André Poortvliet op het werkelijk prachtige Duyschot-Müller orgel op een inspirerende wijze een mooi doordacht programma speelde, afgewisseld met vocale werken. De stadswandeling kon ik helaas niet meemaken omdat ik zelf mijn concert moest voorbereiden, maar ik was wel bij het lunchconcert waarbij wederom André op klavecimbel en virginaal werkelijk virtuoos en muzikaal doordacht en uitgewerkt een uiterst afwisselend programma voordroeg, in een steenkoude Engelse kerk....

's Middags was ik aan de beurt om met drie leerlingen (één leerling was helaas door ziekte verhinderd) aan werken van Sweelinck te werken, registraties uit te proberen en over aspecten van interpretatie en voordracht te discussiëren. Iedereen was goed voorbereid, ook de organisatie die ervoor gezorgd had dat iedereen de muziek had en kon meedoen en -denken.

Daarna speelde ik een concert. Hoe dat was moeten andere mensen beoordelen.... het orgel is een van mijn lievelingsinstrumenten in Nederland en zo ben ik graag gast aan dit orgel. Wat een feest als in de nabije toekomst ook nog eens het De Rijckere-orgel aan de andere kant van de kerk opgesteld gaat worden!"

Dick Zandijk, als passe-partout-houder bezoekt hij alle activiteiten

"Op de één of andere manier heeft de muziek van Sweelinck me gegrepen en wilde ik er niet alleen meer van weten maar er zelf ook iets mee doen. Een eerste stap voor mij was de deelname, het weekend van 23 en 24 oktober jl., aan het Sweelinck-Festival in Amsterdam. Daar heb ik o.a. deelgenomen aan de workshop polyfoon zingen met Tim Braithwaite en de inspirerende "Re-koor-poging" met Emma Rekers. We ontvingen de partituren pas half september en konden toen thuis aan de slag. Het ging om 4 canons en een 3 stemmig motet. Het was een hele bijzondere ervaring om te zien dat alle individueel ingestudeerde lijnen daar precies op zijn plek vielen. Het was een groot succes! Verder heb ik daar ook nog deelgenomen aan de wandeling door het Amsterdam van Sweelinck. Mijn honger was nog lang niet gestild: een zoekopdracht naar Sweelinck bracht mij vervolgens bij Stichting De Rijckere-orgel 1776. Ik kende de stichting al maar was al maanden niet meer bij hun activiteiten geweest. Ik was blij verrast dat ook in Middelburg een weekend met activiteiten rond Sweelinck werd georganiseerd en bestelde direct het passe-partout.

Ik zat dus al goed in de Sweelinck-muziek en heb tijdens het openingsconcert op vrijdagavond in Middelburg genoten van de toccata, de variaties met het mooie koor, psalm 96 en 25 in het Frans en psalm 36 in het Nederlands.

"Malle Sijmen" op de muselaar zorgde voor een fijne afwisseling tijdens het concert. Het was een mooi afwisselend programma, ook met de door beelden ondersteunde lezing van Marjolijn van Leeuwen. Ik heb ervan genoten en kom er meer en meer achter waarom ik deze muziek zo waardeer.

De volgende morgen was ook de stadswandeling met Marjolijn erg leuk. Ze gaf verrassende informatie over het oude Middelburg en over wat Sweelinck mogelijk gezien zou kunnen hebben. Aansluitend aan de wandeling was het lunchconcert door André in de Engelse Kerk, ook dat heb ik lekker over me heen laten komen.

Daarna weer door naar de masterclass met Léon Berben. Na een korte, ook voor mij leerzame inleiding ging hij aan de slag met de drie deelnemende organisten. Het was leuk om dan in de loop van deze middag de ontwikkeling te horen in de manier waarop de muziek door hen tot klinken werd gebracht. 's Avonds volgde het slotconcert door Léon Berben, ook daar heb ik van genoten.

Op zondagmorgen volgde dan nog de kerkdienst in de Doopsgezinde kerk met voorganger Leuny de Kam en organist Bert Geleijnse. Nogmaals het koor met het lied en de psalmen, prachtig! Ook de orgelstukken, heerlijk!

Met het uitgebreide en met veel zorg samengestelde programmaboekje én het nieuwe boek van Pieter Dirksen -dat was dat weekend ook te koop- ben ik nog volop aan het nagenieten. Zo kom ik steeds meer over de persoon Sweelinck, zijn muziek en de manier waarop hij in het Amsterdam van zijn tijd in het leven stond te weten. Ik deel mijn enthousiasme over Sweelinck graag met ieder die hem kan waarderen"

Aleida Post, dirigent van het projectkoor dat tijdens het Sweelinck-weekend vocale muziek van Sweelinck uitvoerde

Geloofwaardig

"Na een zomer zoeken naar een selectie psalmen van Jan Pieterszoon Sweelinck konden mijn acht zangers en ik moedig aan de slag om ons de klanken van vijf van de honderdvijftig psalmen eigen te maken. Omdat de Geneefse melodieën in mijn kinderbrein al zo zijn ingeslepen, zijn de terugkerende flarden en fragmenten, wel steeds ritmisch variërend, een feest der herkenning.

Na lang wikken en wegen koos ik naast de 146e psalm, "Prijs de Heer, met blijde galmen" voor psalm 96, 90, 130, en 25. Het coronaleed dat steeds zorgt voor spanningen van uitvoeren of niet uitvoeren, maakte dat ik het met mijn wensenlijstje op een akkoordje gooide. De fraaie zes-stemmige psalm 146 prijkte bovenaan mijn lijstje.

Wat was het heerlijk om deze pareltjes van psalmen in te studeren en op het concert in de Augustinuskerk en in de kerkdienst in de Doopsgezinde kerk te laten weergalmen. Beide kerken hebben zo hun eigen karakteristiek, akoestiek en eigen "aardigheden". Alhoewel de psalmen van Sweelinck voor huiselijk gebruik geschreven werden, kwamen ze zowel in de concertuitvoering ingelijst door het mooie orgelspel van André Poortvliet en in liturgische context in de zondagmorgendienst zeer tot hun recht. Zo fungeerde psalm 130 als Kyriëgebed voor de nood van de wereld en psalm 96: Chantez a Dieu chanson nouvelle (Zing de Heer een nieuw lied) aansluitend als Glorialied.

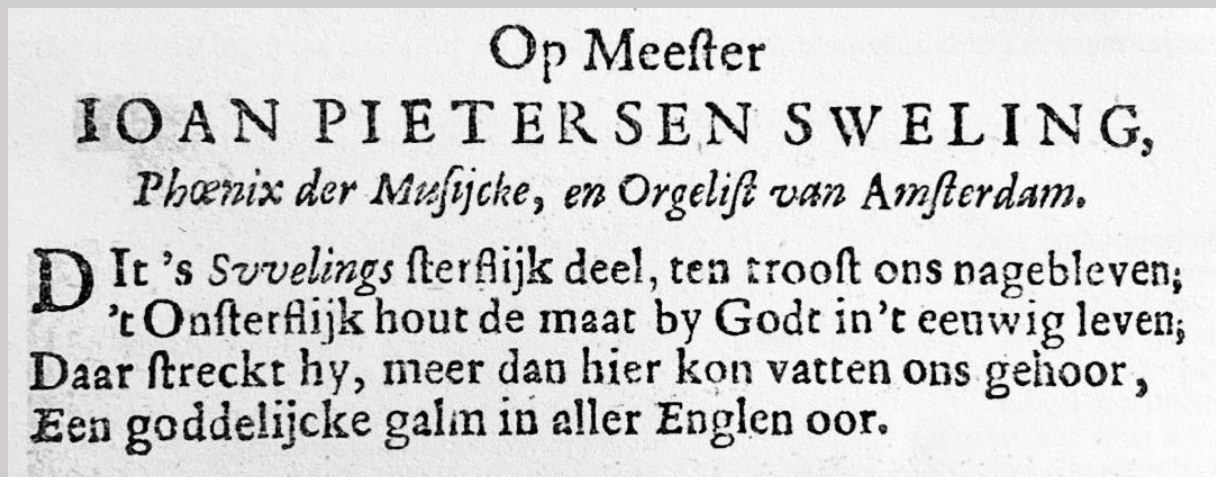
Een waardevol moment, die zondagmorgen in de Doopsgezinde kerk, waar ik acht dagen oud "vrijgemaakt" gedoopt werd en waar ik in een flard mijn ouders zag staan. De psalmen, besef je, zijn in je bloed gaan zitten en van generatie tot generatie doorgegeven. Een groot compliment voor Leuny de Kam, de voorganger met haar preek in de geest van Sweelinck zelve.

Een week later vraagt Joeri, medewerker van de GGD me aarzelend of het gelovige mensen waren, die daar in de kerk bijeengekomen waren. Ik glimlachte verlegen naar de telefoon en vertelde dat ik dacht van wel. De beste man onderzocht waar mijn man en ik onze coronabesmetting hadden opgelopen.

Mijn Bijbeltekst van die dag, Genesis 18 sprak juist over Abraham, die God vraagt of hij de stad Sodom wil sparen als er nog respectievelijk 50, 45, 40, 30, 20 en tenslotte 10 "onschuldige" mensen zijn.

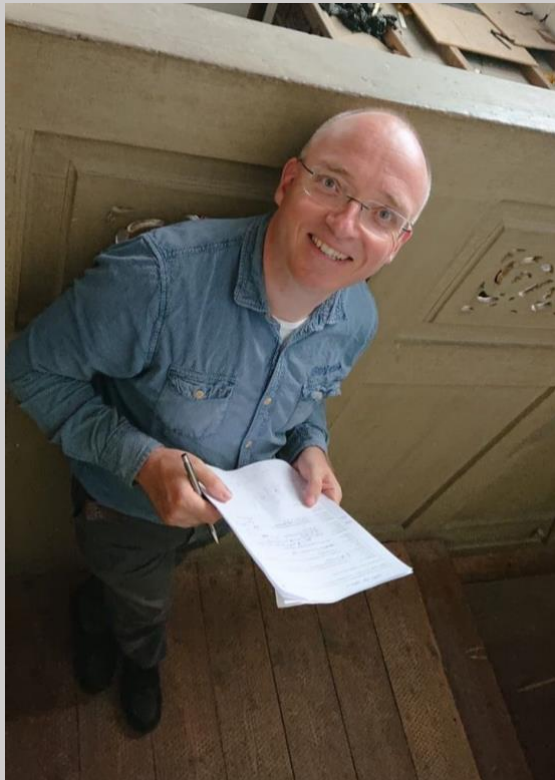
Zo heeft het Sweelinck-weekend nog een lange nasmaak. Hopelijk keert onze smaak en geur weer snel terug en kunnen we de volgende vierhonderd jaar nog meer horen van deze geweldige Nederlandse held.

Een troost dat we nog honderdvijfveertig Psalmen hebben te gaan..."

Joost van den Vondel (1587-1679), grafschrift voor Jan Pieterszoon Sweelinck

4. Kennismaking met Rog r van Dijk

De overplaatsing van het orgel in de Protestantse Kerk van Beek naar de Sint-Augustinuskerk in Middelburg is een zeer interessante klus. Ik ken het orgel van vele jaren geleden toen ik - nog woonachtig in Limburg - goede contacten onderhield met Henk van Loo,   n van de drijvende krachten achter de restauratie van het orgel in 1983. In het kader van de overplaatsing zal tevens onderhoud aan het orgel worden verricht; iets wat bijna 40 jaar na de restauratie niet bijzonder is.

Wel bijzonder is het feit dat de Stichting De Rijckere-orgel 1776 zich ten doel heeft gesteld deze gelegenheid aan te grijpen om de oorspronkelijke verhoudingen van de (ingekorte) orgelkas te herstellen, en ook weer een pedaalklavier aan te brengen. Het terugvinden van de oorspronkelijke gedaante van de orgelkas is denk ik het meest uitdagende aspect van de voorgenomen werkzaamheden. Daarnaast biedt de overplaatsing natuurlijk een uitgelezen kans om het orgel technisch te vervolmaken en weer 'aan te kleden' met bekroningen op de torens zoals die er van origine zeker zijn geweest. Ik zie er zeer naar uit om hieraan een bijdrage te leveren.

Rog r van Dijk

Rog r van Dijk (Tegelen 1970) studeerde muziekwetenschap aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Na het voltooien van zijn studie doorliep hij een stage bij de orgelmaker Pels & Van Leeuwen. Sindsdien verricht hij freelance orgel- en archiefonderzoek. Van 1997 tot 2009 maakte hij deel uit van de redactie van Het Orgel, het tijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Organistenvereniging. Verder was hij van 1998 tot 2010 werkzaam bij het Nationaal Instituut voor de Orgelkunst in verband met de uitgave van de encyclopedie Het Historische Orgel in Nederland. Daarnaast is hij bestuurslid van de Stichting Nederlandse Orgelmonografie  n. In de door deze stichting ge  niti  erde serie orgelmonografie  n publiceerde hij onder meer over het koororgel van de Grote of Sint-Laurenskerk te Alkmaar, de (oude) orgels van de Oude- en Nieuwe Kerk te Amsterdam en het oude orgel van de Nicolaikerker te Utrecht.

Sinds 2000 is hij als orgeladviseur werkzaam, hoofdzakelijk voor de Katholieke Klokken- en Orgelraad (KKOR). In die hoedanigheid was hij betrokken bij diverse overplaatsingen, restauraties en reconstructies van orgels. Tot de belangrijkste daarvan behoorden de restauratie van de Van Hirtum-orgel te Diessen (2011) en Hilvarenbeek (2015); de restauratie/reconstructie van het Robustelly-orgel in de Caroluskapel te Roermond (2006, met Marcel Verheggen); de restauratie van het Heyneman/Van Hirtum-orgel te Esch (2011); de restauratie van het Assendelft-orgel te Sittard (2011); de restauratie/reconstructie van de Ibach-orgels in Bergen op Zoom (2011) en Deventer (2014); de herbouw van het orgel in de Sint-Christoffelkathedraal te Roermond (2019) en de restauratie van het Clerinx-orgel in Nederweert (2020). Sinds enkele jaren is hij als adviseur bezig met de voorbereidingen van de restauratie van het König-orgel in de Stevenskerk van Nijmegen.

5. Speurwerk in het Zeeuws Archief

Door: *Bram de Wolf*

De door ons gewenste reconstructie van de orgelkas naar de oorspronkelijke situatie van 1776 is een ware zoektocht/puzzel: de huidige kas is door onze adviseur Rog r van Dijk nauwkeurig onderzocht maar niet alle sporen van de in 1924 bij de overplaatsing door A.S.J. Dekker gepleegde aanpassingen zijn zichtbaar. Er is grote kans dat er na demontage meer aan het licht komt maar wellicht valt er in de Axelse archieven ook het nodige te vinden. Wie weet zwerft daar nog een origineel bestek of een uitgewerkte ontwerptekening van De Rijckere rond. Het feit dat het Axelse archief op slechts een steenworp afstand van de Sint Augustinuskerk te raadplegen is wakkerde onze nieuwsgierigheid aan en maakte dat wij, André, Gerard en de schrijver van dit stukje, op vrijdag 3 december jl. het indrukwekkende Zeeuws Archief aan het Hofplein te Middelburg bezochten en voor het eerst kennismakten met de archieven van de Hervormde Gemeente van Axel. Als een stelletje amateurarcheologen droomden we al van allerlei spectaculaire vondsten die de hele puzzel in één keer zouden oplossen. Hoe naïef.....

Dat effectief archiefonderzoek doen een vak apart is werd ons al snel duidelijk. Het afbakenen van wat je precies wil onderzoeken is één ding maar vaststellen waar je moet beginnen is een ander ding. Na vooraf een oppervlakkige screening van de gedigitaliseerde index gedaan te hebben kwam ik via -3.2 *Stukken betreffende bijzondere onderwerpen* bij -3.2.5 *Beheer van bezittingen* de map 136 tegen: *Stukken betreffende torenbouw en reparaties van kerk, toren en orgel in de periode van 1822-1899*. Omdat we ons een beeld willen vormen van de toestand van het De Rijckere-orgel vlak voordat het in 1924 door de “Eerste Nederlandsche Kerkorgelfabriek Firma A.S.J. Dekker” voor fl. 850 werd ingenomen en via de fabriek in Goes naar Beek werd getransporteerd, liet ik deze map klaarleggen.

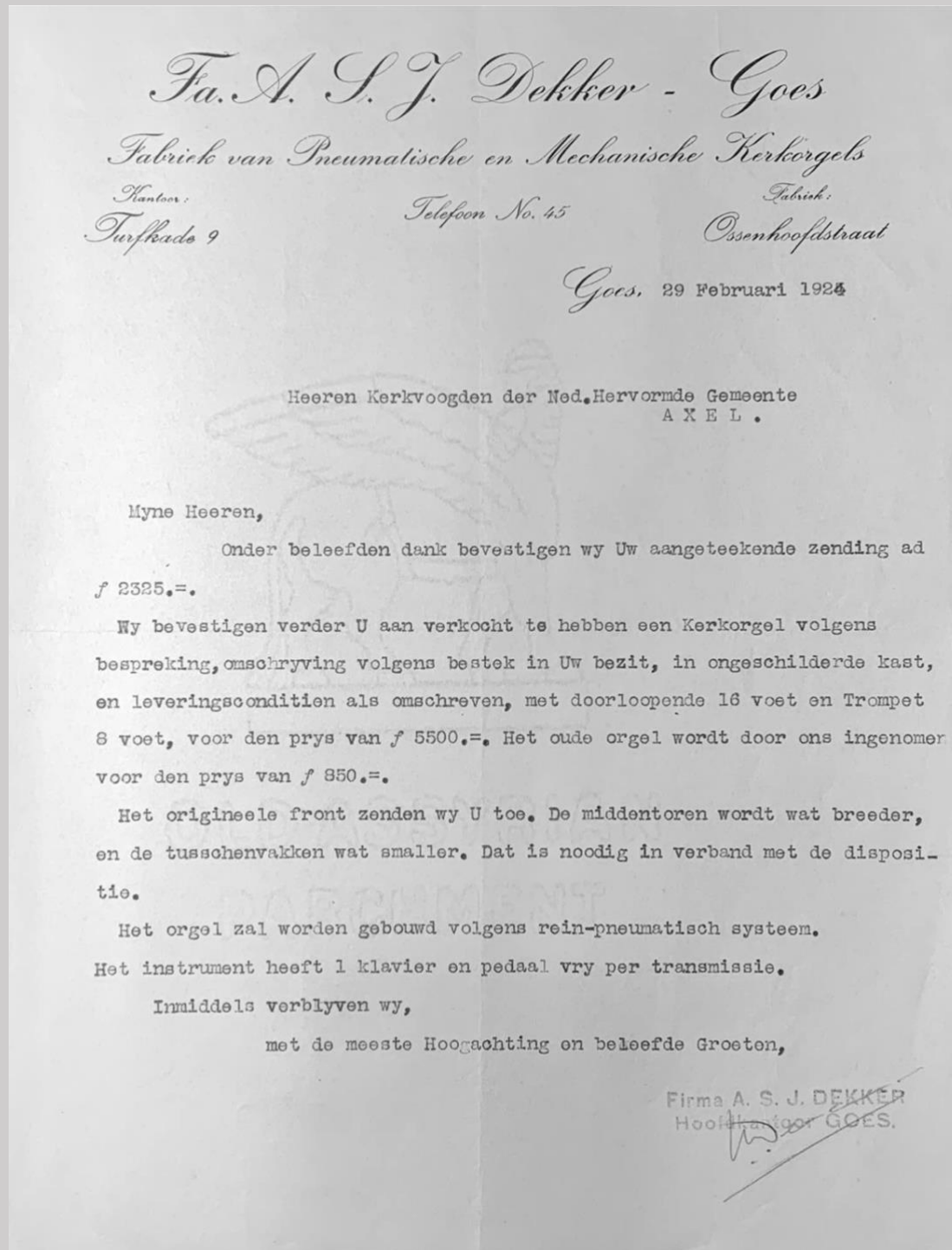
Na de gastvrije ontvangst bij de receptie met alle bijbehorende procedures, inclusief de overhandiging van de bezoekerspassen, konden we eindelijk naar de studiezaal. De aangevraagde map 136 lag al voor ons klaar en na het verplicht aandoen van de blauwe handschoentjes konden we aan de gang. Al snel bleek dat deze map ons niet veel verder ging brengen. In deze map met inkomende stukken zat slechts één document dat direct op het De Rijckere-orgel betrekking had: een brief van orgelmaker J. van der Kleij uit Rotterdam die reageerde op een schrijven van de kerkenraad d.d. 09-02-1906 waarin Van der Kleij toestemming verleend werd zijn in een bestek d.d. 16-01-1906 beschreven werkzaamheden in één keer uit te voeren. Overigens is dit document bij eerder onderzoek blijkbaar niet op de juiste plaats opgeborgen, maar dit geheel terzijde. Het bestek zelf was niet aanwezig, maar uit andere bronnen weten we dat het hier waarschijnlijk om het laatste grote onderhoud aan het De Rijckere-orgel in Axel ging: het aanbrengen van een nieuwe balg, nieuw klavier, nieuwe ventielveren en 12 nieuwe houten pijpen voor de Holpijp 8'. Ook weten we dat deze orgelmaker Van der Kleij het orgel in 1911 binnen het kerkgebouw heeft verplaatst voor een bedrag van fl. 500,-. Tevens verving hij daarbij (de?) twee tongwerken door een Viool en een Celeste. Wat hield deze verplaatsing precies in en had deze al te maken met de plannen voor de op handen zijnde ingrijpende verbouwing van 1925? Deze vragen zijn zeer relevant voor ons onderzoek.

Hoe interessant ook, deze informatie bracht ons niet veel dichterbij ons eerder genoemde onderzoeksdoel. We moesten anders, breder en vooral slimmer gaan zoeken en na het opnieuw raadplegen van de digitale index vroegen we ter plekke via onze pasnummers een groot aantal nieuwe archiefstukken aan die direct aan onze tafels werd bezorgd.

Al snel hadden we succes: in map 82 vonden we tussen de ingekomen stukken de correspondentie van Dekker uit de jaren 1924 en 1925 die resp. betrekking had op de levering van het nieuwe door hen te bouwen orgel en de mogelijke uitbreiding van dit orgel vanwege de bouw van een nieuw kerkgebouw op dezelfde plaats.

Opmerkelijk is dat in de rekening van 29 februari 1924 blijkbaar het oude briefpapier nog wordt gebruikt. In het briefhoofd staat nog vermeld: “*Fabriek van Pneumatische en Mechanische Kerkorgels*” terwijl in de andere

documenten, ook dat van 4 februari 1924, de term mechanisch verdwenen is. Het nieuwe briefhoofd vermeldt onder "Eerste Nederlandsche Kerkorgelfabriek Firma A.S.J. Dekker" uitsluitend de toevoegingen *pneumatisch* en *electricisch*.

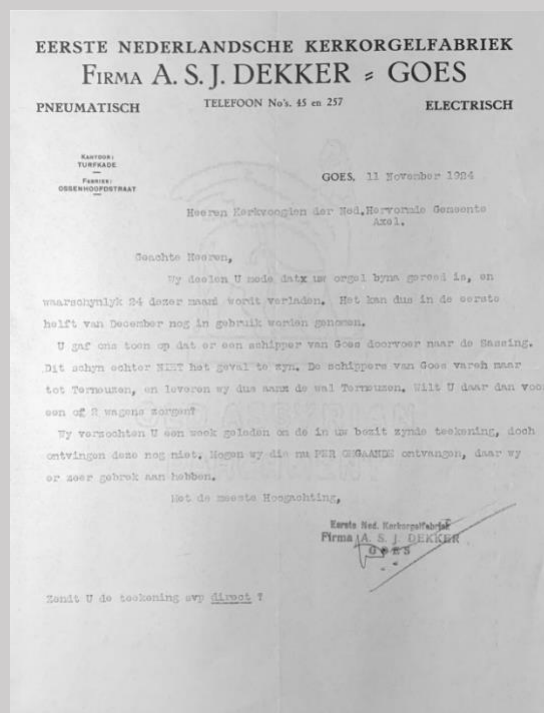
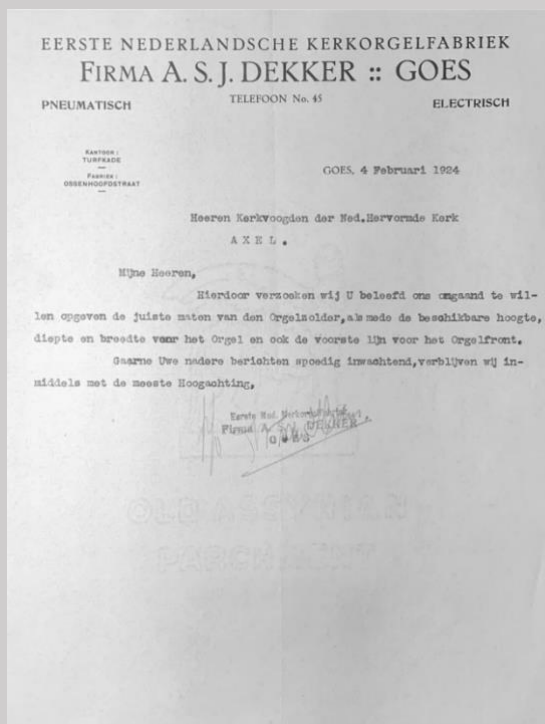
De focus van het bedrijf, dat min of meer op massaproductie gericht is en waarvan ook de bedrijfsvoering inmiddels op een moderne industriële leest geschoeid is, ligt bij hun activiteiten al lang niet meer bij het mechanische orgel. Het is dan ook niet alleen vreemd dat in de eerder genoemde rekening d.d. 29-02-1924 alleen gesproken wordt over de inname van het oude orgel -dat in de tijdsgeest ongetwijfeld als hopeloos ouderwets bestempeld werd- voor een bedrag van fl. 850,-, maar ook dat de overplaatsing naar Beek in een, zeker voor die tijd, wel heel kort tijdsbestek tot stand kwam. Dat dit iets zegt over de zorgvuldigheid waarmee het mechanische en ambachtelijk vervaardigde De Rijckere-orgel in Beek geplaatst is mag duidelijk zijn.

We weten uit andere bronnen (notulen Beek d.d. 18-03-1925) dat de Beekse kerkvoogden door Dekker onder grote druk zijn gezet om snel te beslissen:

- 24-11-1924: vergadering bij kerkvoogd en notaris Hoefer
- 25-11-1924: bezoek Dekker aan Beek: onderzoek naar de mogelijkheid tot plaatsing, de koop die de dag ervoor aangekondigd is wordt gesloten. Dekker geeft fl. 50,- (!) voor het oude orgel van Adam Binvignat.
- 07-12-1924: de dienst kan niet doorgaan vanwege alle kisten die in de kerk stonden
- 14-12-1924: weer geen dienst, het orgel was op zaterdag 13-12 voltooid maar de troep was niet opgeruimd (!)
- 21-12-1924: ingebruikname

Deze tijdlijn demonstreert de haast die Dekker blijkbaar had om (nog voor de jaarwisseling?) van het De Rijckere-orgel af te komen. Veel tijd om de ingrepen aan de kas die voor de plaatsing nodig waren te overdenken en uit te voeren heeft Dekker dus niet genomen. Hoe zou het De Rijckere-orgel bij de ingebruikname geklonken hebben, hoe zag het eruit, was men tevreden? Het beantwoorden van deze vragen valt buiten het bestek van dit artikel maar de vraag stellen is de vraag beantwoorden. Aan het eind van de jaren 30 werd het orgel op de monumentenlijst geplaatst. Bij de bevrijding van Beek in 1944 werd de kerk "overspoeld" door geallieerde militairen. Een paar orgeldeskundigen onder hen spraken ondanks het feit dat het orgel onderhevig was aan slijtage en schade had opgelopen door een minder deskundige behandeling, hun bewondering uit voor het instrument. In 1950 wordt voor het eerst serieus nagedacht over een restauratie. Tot zover Beek, nu terug naar de Axelse stukken van Dekker uit map 82.

Heel interessant in ons kader is het schrijven van Dekker d.d. 04-02-1924 waarin hij voor de eerste keer meldt dat het orgel zijn voltooiing nadert én om de exacte afmetingen van de orgelzolder vraagt. Zou hier de oorspronkelijke plaats van het De Rijckere-orgel bedoeld zijn of gaat het om de locatie waar het orgel na de eerder genoemde verplaatsing van 1911 heeft gestaan? Helaas zijn we het antwoord van de Axelse kerkvoogden nog niet tegengekomen. Hopelijk valt het dit terug te vinden in de bedrijfsarchieven van Dekker. Op 11 november 1924 meldt hij opnieuw dat het orgel bijna klaar is en waarschijnlijk de 24^e van diezelfde maand zal worden verladen. Ook geeft hij aan dat hij dringend wacht op een tekening, wellicht van de orgelzolder.

Een pittig schrijven van Dekker, in eerste instantie met een foutieve dagtekening op 02-01-1924 en later handmatig gecorrigeerd naar 1925, is gewijd aan de voortijdige ingebruikname van het orgel, waarschijnlijk op eerste Kerstdag 1924. Dekker spreekt zelfs van een catastrofe! Wat er ook precies aan de hand mag zijn geweest: de eerste kennismaking van de Axelse kerkelijke gemeente met het nieuwe Dekker-orgel zal geen onverdeeld succes geweest zijn!

EERSTE NEDERLANDSCHE KERKORGELFABRIEK
FIRMA A. S. J. DEKKER = GOES
PNEUMATISCH **TELEFOON No's. 45 en 257** **ELECTRISCH**

KANTOOR:
TURFKADE
—
FABRIEK:
OSSENHOOFDSTRAAT
—

1925
GOES, 2 Januari 1924

Heeren Kerkvoogden der Ned. Hervormde Gemeente
Axel.

Myne Heeren,

Wy kunnen niet nalaten U er ons leedwezen over uit te drukken, over de manier waarop het orgel in gebruik genomen is. Toen de voorloopige werkzaamheden gereed waren, mocht volgens uw zeggen, het orgel niet in gebruik genomen worden voor Kerstdag. Wy hadden hiertegen natuurlijk geen bezwaar, mits wy het renteverlies niet moesten lyden.

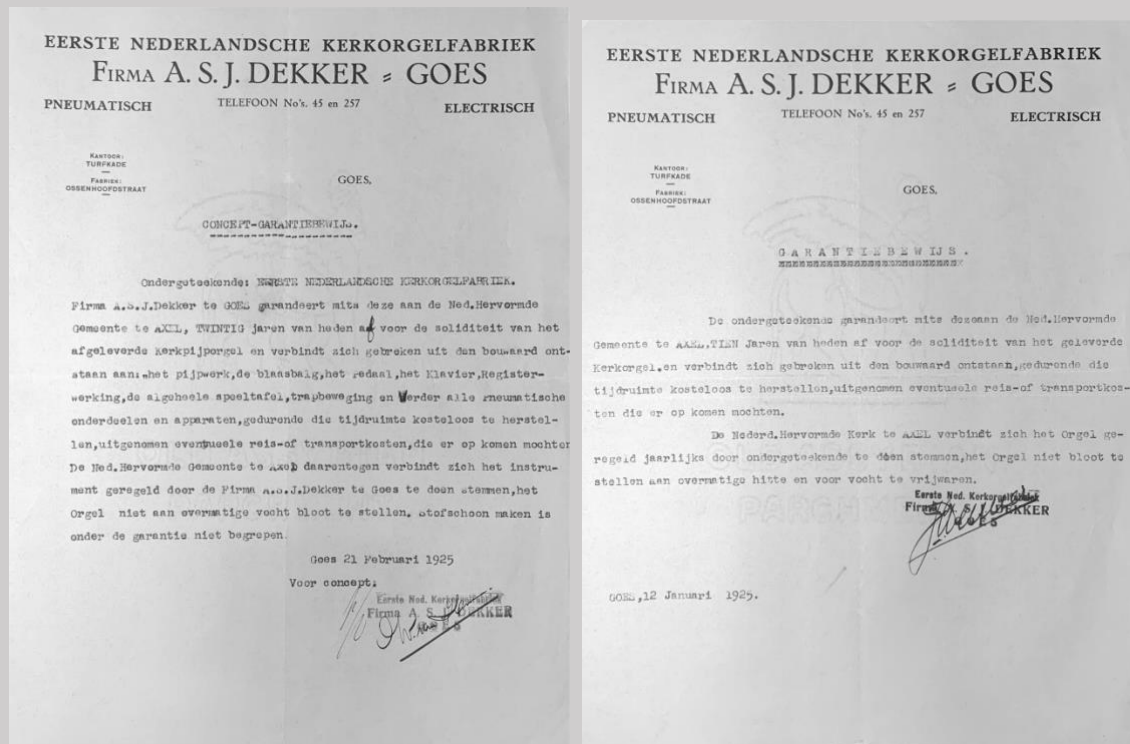
Doch ziet, plotseling vernemen wy dat het orgel „gekeurd” is! ? Hoe kan dat? Het orgel was NIET klaar. Bovendien was het op slot, en hadden wy de sleutels nog in ons bezit. Bovendien was het voetklavier er nog niet aan.

Kortom, de behandeling van uw blykbaar niet-deskundige keurmeester of van wie dan ook, is nu mede oorzaak van deze catastrofe, welke veel geld kost. Waarom niet behoorlyk aan ons gevraagd het orgel af te maken of ons van de keuring in kennis gesteld? Nu moeten er veel kosten gemaakt om dit weder te herstellen. Wie betaalt dat. Wy zyn hiervoor toch niet verantwoordelyk?

Inmiddels met de meeste Hoogachting,

Eerste Ned. Kerkorgelfabriek
Firma A. S. J. DEKKER
GOES

In de correspondentie zien we dat Dekker regelmatig aanmerkingen heeft op het betaalgedrag van de Axelse kerkvoogden. Wellicht vond dat zijn oorsprong in onenigheid over de garantiebepalingen waarover uitgebreid werd gecorrespondeerd. In een concept d.d. 21-02-1925 wordt een garantietermijn van 20 jaar voorgesteld terwijl dat in het garantiebewijs van 12-01-1925, een ruime maand eerder, nog een periode van 10 jaar betrof. Ongetwijfeld is dit terug te voeren op de conflicten rond de eerder genoemde vroegtijdige ingebruikname.

Dat Dekker in 1925 de uitbreiding van het orgel die voor de verbouwde c.q. feitelijk nieuwe kerkruimte nodig was heeft mogen uitvoeren is op basis van hierboven beschreven perikelen opmerkelijk te noemen. Blijkbaar is de vertrouwensbreuk waar zeker sprake van was voldoende hersteld in de loop van het jaar 1925. Uit de rekening van werkzaamheden op 27 en 28 december 1925 die hoogstwaarschijnlijk met genoemde uitbreiding te maken hadden, spreekt de eerder genoemde "moderne" industriële benadering van de orgelbouw. Dekker maakt in zijn te declareren tarieven duidelijk onderscheid tussen chef-monteurs, monteurs en halfwas-monteurs.

EERSTE NEDERLANDSCHE KERKORGELFABRIEK FIRMA A. S. J. DEKKER :: GOES.

TELEFOON INTERC. No. 45.

Geheel eigen constructie.

Langjarige garantie.

Het meest gevraagde fabrikaat.

REKENING voor de Hervormde Kerk te ADEL

1925		Regele . . . f	0	10
	Rekening van de Kerkorgel van de Kerk te Adel			
	van de Kerk te Adel			
aterdag 27 Dec.	Erste bezoek:			
en	Betaald aan uurloon	f	7	95
ondag 28 Dec.	" " Reisgeld, Logies en Verkeer	"	9	51
	Tweede Bezoek tot Demontage:			
	Reisgeld 2 man.	"	8	75
	Uurloon Chef-Monteur 12 uur a f 1.10	"	13	20
	" Monteur 12 uur a f -.70	"	8	40
	Derde Bezoek tot Montage:			
	Uurloon Chef-Monteur 23 uur a f 1.10	f	25	30
	" halfwas monteur 23 uur a f -.35	"	8	05
	Reisgeld 2 man.	"	8	75
	Totaal	f	89	91
	aan de Fabriek verrichtte werkzaamheden rekenen wij weg tegen het werk, dat in gewone omstandigheden nog in de Kerk had moeten gebeuren			

Dat het in 1925 uitgebreide "moderne" Axelse Dekker-orgel na krap 30 jaar al in 1955 werd vervangen door een mechanisch instrument van Willem van Leeuwen geeft wel te denken. De ironie van dit alles dringt door wanneer je beseft dat Van Leeuwen dit instrument in 1954 bouwde voor de *Tentoonstelling E55* te Rotterdam en het tijdelijk opstelde in de Ahoyhallen. Veel bedrijven maar ook kunstenaars en architecten gebruikten deze manifestatie die in het kader van de wederopbouw georganiseerd werd om nieuwe producten, baanbrekende innovaties en eigentijdse kunstuitingen aan het grote publiek te tonen.

Het Polygoonjournaal deed in 1955 uitgebreid verslag: <https://www.youtube.com/watch?v=2SXM4gwidGQ>

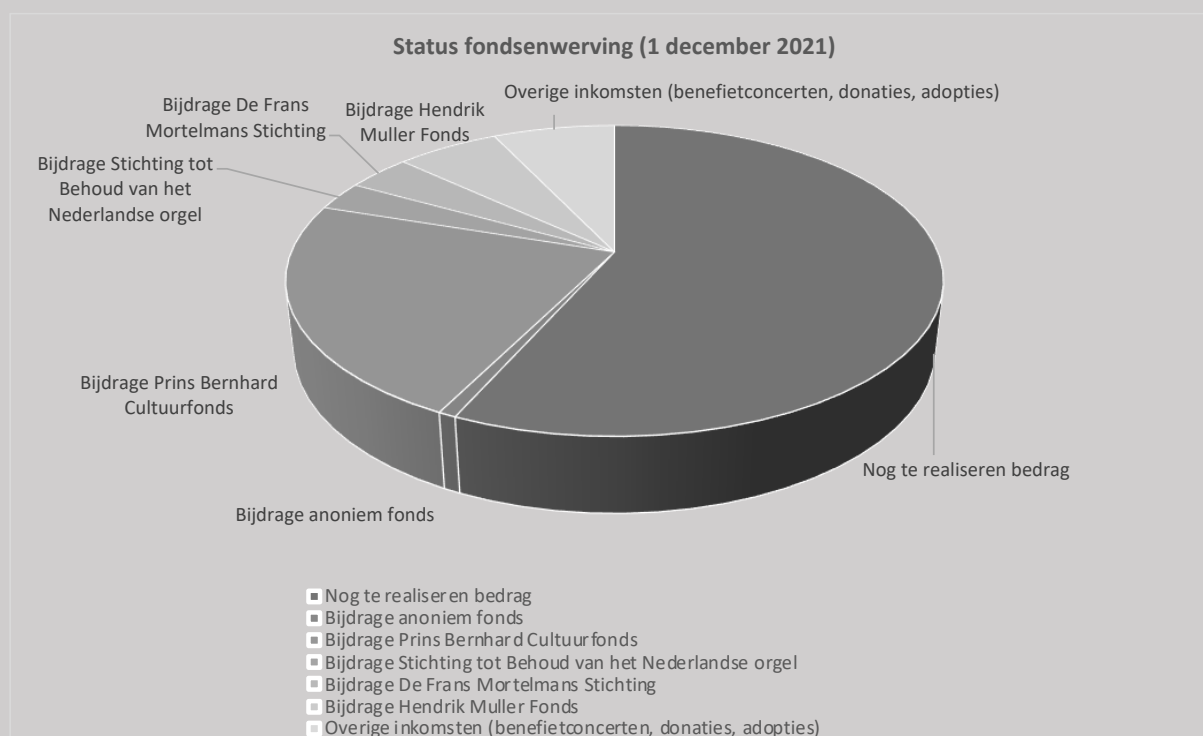
Dat in deze, zeker voor die tijd “hightech” te noemen omgeving uitgerekend ook een mechanisch pijporgel als innovatie werd gepresenteerd is vanuit het perspectief van dit verhaal pikant. In technische zin was het toegepaste 2e type van het zogenaamde VeKa sleepladesysteem van Van Leeuwen natuurlijk een noviteit, maar in de aanleg van de mechanische tractuur en de samenstelling van de dispositie resoneert duidelijk diens affiniteit met en werkzaamheden aan historische instrumenten mee. Een voorzichtige eerste stap in de richting van de later tot grote bloei gekomen historiserende orgelbouw én in de terugkeer van de ambachtelijke benadering was gezet. Willem van Leeuwen verzorgde direct na afloop van E55 de overplaatsing naar Axel. Zijn instrument functioneert daar tot op de dag van vandaag nog steeds uitstekend!

Dat we na één dag goed bedoeld speurwerk nog geen idee hebben van de oorspronkelijke staat van het De Rijckere-orgel is natuurlijk niet verwonderlijk. We zijn in ieder geval leuk bezig geweest en zijn daarbij veel interessante zaken tegengekomen. Al speurend raakten we er steeds meer van overtuigd dat de lotgevallen van “ons” historische De Rijckere-orgel vragen om een gedegen publicatie. We hopen daar een bescheiden steentje aan bij te kunnen gaan dragen. De volgende sessie in de studiezaal hebben we al vastgelegd en zullen daar weer veel meters moeten maken. Dit werkt verslavend, wordt vervolgd!

6. Status van het project en de fondsenwerving

Update per 1 december 2021:

- vijf fondsen hebben een toezegging gedaan
- zes orgelregisters zijn geadopteerd
- er is één akte ondertekend voor een jaarlijkse schenking
- donateurs leveren een jaarlijkse bijdrage
- inkomsten uit wijnverkoop
- inkomsten uit benefietconcerten
- nieuwe fondsaanvragen voor de restauratie en overplaatsing zijn in voorbereiding

Via de volgende nieuwsbrieven zullen we u blijven informeren over de voortgang van de fondsenwerving.

7. De Rijckere-wijn

In december 2020 lanceerden we onze speciale De Rijckere-wijn. Inmiddels hebben we enkele honderden flessen verkocht: veel dank voor de belangstelling en uw steun. Met het oog op de kerstdagen willen we de wijn opnieuw onder uw aandacht brengen.

De Rijckere-wijnen

De De Rijckere-wijnen betreffen een Franse witte wijn (Chardonnay-Viognier) en een Franse rode wijn (Merlot). Beide wijnen komen uit de Languedoc. Heerlijke wijnen om zelf van te genieten of leuk om weg te geven als cadeau of relatiegeschenk. Door deze De Rijckere-wijnen te kopen, helpt u ons het project te realiseren.

2019 Cuvée DE RIJCKERE – CHARDONNAY VIOGNIER

L'AUDE – LANGUEDOC

Perfect huwelijk van sappige fris ronde Chardonnay, met de gedistingeerde Viognier. De kleur is helder goudgeel. In de neus delicate aroma's van tropisch wit fruit, witte bloemen en een toefje hazelnoot. De smaak is mondvullend met tonen van abrikoos, perzik, appel en wat karamel. De afdronk is droog en aanhoudend fris. Heerlijk als aperitief of bij geitenkaas, witvlees- of visgerechten.

2019 Cuvée DE RIJCKERE – MERLOT

L'AUDE – LANGUEDOC

Deze Merlot is gemaakt van 20 jaar oude stokken van de zonnige zuidhellingen uit de buurt van Carcassonne. In de neus treffen we gul fruit van bessen en bramen, de smaak is rijk met tonen van bosfruit en subtiele kruidigheden. De afdronk is lang en aangenaam. Heerlijk bij jong belegen kazen, charcuterie en pastagerechten.

De wijnen zijn te koop per doos van zes flessen en per fles. Een doos met zes flessen kost € 50,-, de prijs per fles is € 8,95. Vanaf 12 flessen wordt de wijn gratis thuisbezorgd op Walcheren en de Bevelanden. Uiteraard is de wijn ook te koop en af te halen bij onze activiteiten en desgewenst ook op afspraak bij de Sint Augustinuskerk te Middelburg. Op onze website kunt u via het bestelformulier de wijn eenvoudig bestellen.

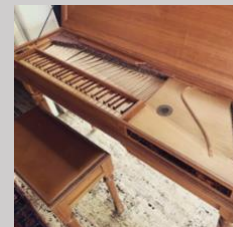
8. Komende activiteiten

Kerstconcert 2021

We hebben helaas moeten besluiten het geplande concert op 26 december 2021 niet door te laten gaan. De onzekerheid is door de aangescherpte corona-maatregelen te groot. Het concert wordt verplaatst naar 26 december 2022.

Zaterdag 14 mei 2022, 20.00 uur (Middelburg, exacte locatie volgt)

Benefietconcert door André Poortvliet op klavechord, een kopie naar een instrument van Johann Jacob Donat (Leipzig, 1700). Op het programma staan werken van Buxtehude, Böhm, Reincken, Weckmann en J.S. Bach.

Donderdag 4 augustus 2022, 20.00 uur, St. Augustinuskerk, Middelburg

Benefietconcert Sietze de Vries op het historische Duyschot-Müller-orgel. Het programma bestaat uit literatuur en improvisaties.

Donderdag 11 augustus 2022, 20.00 uur, St. Augustinuskerk, Middelburg

Benefietconcert (nog in te vullen)

Zaterdag 20 augustus 2022, 10.00 uur, St. Augustinuskerk, Middelburg

Masterclass over Vlaamse orgelmuziek uit de 16e, 17e en 18e eeuw door Luc Ponet met aansluitend een (presentatie)concert door de studenten en Luc Ponet.

Zaterdag 8 oktober 2022, 10.30 uur

Meer informatie volgt in onze volgende nieuwsbrief.

Maandag 26 december 2022, 16.00 uur, St. Augustinuskerk, Middelburg

André Poortvliet speelt kerstmuziek op het Duyschot/Müller-orgel (1707/1754) Onder de titel *Puer nobis nascitur* voert André werken uit van Byrd, Cavazzoni, Frescobaldi, Sweelinck, Scheidemann, Weckmann en Bach.

Overige data:

Juli 2022

Publicatie van 'Vlaamse orgelmuziek uit de 16e en 17e eeuw'.

Stichting De Rijckere-orgel 1776 brengt een bundel bladmuziek met muziek van Gombert, Willaert, Van Dalem, Lohet, Bull, Cornet, Philips, Dumont, Van den Kerckhoven en Chaumont. Met deze publicatie dragen we bij aan de bekendheid van de Vlaamse orgelcultuur. Meer informatie en bestelinformatie volgt in de volgende nieuwsbrief.

September 2022

Een publicatie over het De Rijckere-orgel in Beek in het Vlaamse tijdschrift Orgelkunst door onze orgeladviseur Rogér van Dijk. Hij zal uitgebreid ingaan op de geschiedenis van het instrument.